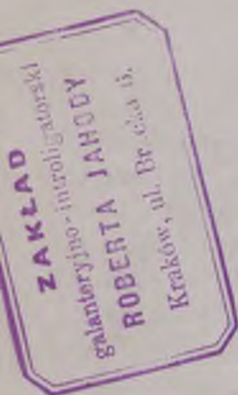
62089
II kat. komp.

SPRAWOZDANIE

Dra STANISŁAWA KRZYŻANOWSKIEGO

Dyrektora Archiwum aktów dawnych m. Krakowa

za rok 1899.

Nakładem gminy miasta Krakowa.

W KRAKOWIE,
CZCIONKAMI DRUKARNI ZWIĄZKOWEJ
pod zarządem A. Szyjewskiego.
1900

Biblioteka Jagiellońska
1001846524

SPRAWOZDANIE

Dra Stanisława Krzyżanowskiego

Dyrektora Archiwum aktów dawnych m. Krakowa

za rok 1899.

62089 II

Archiwum.

Do zbiorów archiwum przybyły dwie księgi:

1) Protokół obrad Magistratu krakowskiego z roku 1804 (dar p. Ludwika Górskiego z Krakowa).
2) Regestr zapisu chłopców cechu grzebieniarzy krakowskich z lat 1587—1825 (dar p. Fr. Bartynowskiego z Krakowa).

Muzeum.

Do przyszłego Muzeum historycznego miasta Krakowa przybyło przedmiotów od Nr. 282 do 322, a wśród nich sztandar amarantowy z białym orłem, srebrną szarfą i sznurami dyktatora Tyssowskiego z r. 1846, puhar (wilkom) i dwa kubki cynowe stolarzy krakowskich, kilkadziesiąt tłoków pieczęci i medali krakowskich, wreszcie niżej wyszczególnione przedmioty, należące do depozytów cechów garncarzy i ślusarzy krakowskich.

Nadto złożoną została tablica kamienna z napisem z r. 1627, postawiona na pamiątkę wystawienia muru granicznego między klasztorem Bożego Ciała a miastem żydowskiem na Kazimierzu.

Do działu rycin i fotografii przybyło 33 fotografii.

Oprócz przedmiotów zakupionych, należących do depozytów lub przesyłanych z Magistratu, ofiarodawcami byli pp.: Franciszek Bartynowski, Adam Kajzy, J. Krieger, prof. Franciszek Piekosiński, Henryk Schwarz, Kongregacya kupiecka i Towarzystwo miłośników hist. i zab. Krakowa.

Długoletnie starania Dyrekcyi o utworzenie Muzeum historycznego przy archiwum postąpiły obecnie o krok naprzód przez uchwały Rady miasta z dnia 31 maja 1899 r., których treść jest następująca:

I. Rada miasta uznaje potrzebę założenia i utworzenia historycznego Muzeum miasta Krakowa.

II. Ponieważ wiele zabytków przeszłości m. Krakowa ulega zatracie i zniszczeniu, Rada miasta uchwala tymczasowo na r. 1899 fundusz w kwocie 300 zła. na nabywanie trafiających się w tym kierunku przedmiotów, płatnej na ręce dyrektora archiwum akt dawnych prof. Dra Stanisława Krzyżanowskiego, któremu powierza się przygotowanie i zebranie materyałów do przyszłego historycznego Muzeum miasta Krakowa.

III. Celem obmyślenia sposobów i środków do założenia tegoż Muzeum, wzmacnia się dotychczasowy Komitet, złożony z WW. PP. ks. kanonika Dra Juliana Bukowskiego, prof. Dra Franciszka Kasparka, Kazimierza Bartoszewicza, prof. Dra Stanisława Krzyżanowskiego, dyrektora Władysława Łuszczkiewicza, przez kooptowanie WW. PP. Adama Chmiela, adjunkta archiwum akt dawnych, prof. Maryana Sokołowskiego, konserwatora Dra Stanisława Tomkowicza, dyrektora Muzeum techniczno-przemysłowego Jana Wdowiszewskiego i kustosza Muzeum narodowego Teodora Ziemięckiego.

Komitet powyższy ukonstytuował się w dniu 10 października 1899 r., wybierając przewodniczącym ks. Dra Juliana Bukowskiego, kanonika i radcę miejskiego, zast. przewodniczącego prof. Dra Stan. Krzyżanowskiego, dyrektora archiwum aktów dawnych, sekretarzem p. Adama Chmiela, adjunkta tegoż archiwum.

Biblioteka.

Biblioteka powiększyła się o 101 dzieł i broszur, pochodzących bądź z zakupna, bądź z darów, albo przysłanych przez Magistrat miasta Krakowa. Dzieła zapisane aż do L. 1033 mają katalog kartkowy.

Ofiarodawcami do biblioteki byli w r. 1899: Akademia Umiejętności, Towarzystwo miłośników historyi i zabytków Krakowa, Archiwum m. Lwowa, nadto pp.: Władysław Bartynowski, Dr. Klemens Bąkowski, Zygmunt Jaworski, Adam Kajzy, Dr. Stanisław Krzyżanowski, Józef Łakociński, Dr. J. Muczkowski, Władysław Prokesch.

Depozyty.

Po przerwie dwuletniej wpłynęły znowu depozyty cechowe.

Cech garncarzy i kaflarzy krakowskich (starszy p. Tomasz Kończewski).

Dyplomy pergaminowe — 19 sztuk — z lat 1504—1738.

Księgi rękopiśmienne — 10 sztuk — z lat 1504—1878, (protokóły, regestra).

Planik kramu z r. 1843.

Zabytki cechowe:

Pierścień srebrny, na tarczy owalnej wyrytowano: Adam i Ewa pod drzewem, około którego owinięty wąż, ponad tem na wstążce napis: „Zigmunt Gasiecki“ *).

Pierścień srebrny sygnetowy z wyrytym znakiem mieszczańskim *).

Stuła biała w deseń, obszyta złotym galonem.

Krzyż mosiężny równoramienny płaski.

„Dobry obyczaj“, korbacz z plecionego rzemienia.

Model tarczy garncarskiej do tłoczenia — mosiężny.

---

*) Pierścienie są pozostałością po dawnym cechu kaflarzy kleparskich, złożone w archiwum już w r. 1895, zostały teraz wciągnięte do depozytu całości.

Lada cechu garncarzy krakowskich z drzewa miękkiego politurowana; na boku przodkowym w dwóch polach malowania: 1) Adam i Ewa w raju pod drzewem, 2) Ścięcie św. Jana.

Cech ślusarzy krakowskich (starszy p. Adam Staszczyk).

Dyplomy pergaminowe — 5 sztuk — z lat 1588—1684.

Księgi rękopiśmienne — 5 sztuk — z lat 1569—1838.

Lada cechowa drewniana z okuciami żelaznemi ażurowemi po boku i rogach.

Chorągiew cechu ślusarzy amarantowa, na jednej stronie malowanie na płótnie: N. P. Marya z Dzieciątkiem Jezus, u stóp klęczy św. Franciszek, na drugiej św. Piotr z prawą ręką wzniesioną do góry, w lewej klucze. U góry nad malowaniami dwa klucze malowane złotem wprost na materyi, u dołu zaś r. 1848. Chorągiew osadzona na drzewcu na ciemno-czerwono malowanym, na którego szczycie mosiężna gałka z mosiężnym posrebrzanym orłem polskim z koroną, trzymającym w jednej nodze „świat“, w drugiej berło.

Oprócz aktów i zabytków cechowych pozyskało Archiwum cenny depozyt aktów Kongregacyi kupieckiej, który inwentaryzować rozpoczęto, dalej zbiór jeszcze cenniejszy, bo stanowiący całe Archiwum senackie dawnego wolnego miasta Krakowa. Wydanie tego zbioru poprzedziły długie pertraktacye z Rządem i odpowiednia deklaracya ze strony miasta. Pomyślny obrót sprawy zawdzięczać należy wyjątkowej życzliwości J. E. Pana Namiestnika Leona hr. Pinińskiego i JWP. Delegata Kazimierza Laskowskiego. Pan Namiestnik zwiedził nasze Archiwum w towarzystwie Pana Delegata w dniu 13 lutego 1899 r., aby się naocznie przekonać o organizacyi Archiwum i konserwacyi zabytków.

Pozyskanie Archiwum senackiego, obejmującego akta z lat 1795—1846, jest nabytkiem wielkiej wagi dla Archiwum, stanowi bowiem ze wszechmiar cenne uzupełnienie aktów już posiadanych, stanowi ogniwo łączące dawne dzieje Krakowa za Rzeczypospolitej polskiej z dzisiejszymi czasami.

Zbiór ten nie mógł w dotychczasowym lokalu znaleść pomieszczenia; potrzeba było zatem oglądnąć się za odpowiednim lokalem, sklepionym, suchym, zabezpieczyć i urządzić go odpowiednio; z pomocą Ekonomatu miejskiego wynajęto na ten cel niezbyt oddalony lokal przy ul. św. Krzyża l. 10, stanowiący dwie ubikacye na parterze, dano nowe podłogi, sprawiono pułki. Po przeprowadzeniu wszystkich formalności można było dopiero w grudniu przewieść Archiwum senackie ze Starostwa, w nowym lokalu je złożyć i uporządkować z grubsza. Z nadejściem wiosny przystąpi się do spisania szczegółowych inwentarzy i aktów odbioru.

Praca nad zinwentaryzowaniem wymienionych nabytków i praca przygotowawcza do odbioru Archiwum senackiego pochłaniała znaczną część czasu i sił Archiwum.

W dalszem porządkowaniu postępowano według planu w poprzednich sprawozdaniach nakreślonego, dążąc systematycznie do tego, aby porozrzucane części ksiąg i akta rzeczowo do siebie należące, w jedną całość łączyć. Uporządkowano w ten sposób:

1) Z aktów radzieckich krakowskich 11 tomów t. zw. „Inquisitiones“.

2) Bruliony „Advocatialia et Scabinalia“, obejmujące 59 tomów, ułożono chronologicznie.

3) Z spisów ludności wydzielono w osobne fascykuły metryki, spisy uczniów z r. 1791 i spisy żydów.

4) Inwentarze prywatne — rozbito fascykuły luźnych aktów i akty przydzielono do odpowiednich grup.

5) Z rozmaitych fascykułów wybrano akta do kościołów krakowskich i złożono z nich dwa nowe p. n. „Acta officii consist. Crac.“ i „Ecclesiae Cracovienses“.

6) Acta iudiciorum criminalium — uporządkowano o ile możności chronologicznie i utworzono z nich 7 tomów z lat 1679—1710, które rozmieszczono wśród innych ksiąg tej samej kategoryi.

7) Akty królewskie rozmieszczone poprzednio chronologicznie rozdzielono w ten sposób, że umieszczono osobno

oryginały, osobno kopie uwierzytelnione, osobno kopie proste. Powstało 7 fascykułów.

8) Uporządkowano 2 fascykuły ksiąg zw. „Colloquia“; praca nad dalszymi jest w toku.

9) Akta sądów potocznych złożono w 3 fascykuły.

10) Akta lonherów ułożono chronologicznie i przygotowano do oprawy; nie są jednak jeszcze kompletne.

11) Z Archiwum senackiego odpisano ważny akt, którego nie można było dostać w przechowanie: „Acte définitif sur la démarcation de l'arrondissement du territoire de la Ville libre de Cracovie“ z r. 1819.

Systematyczne porządkowanie archiwaliów łączy się ściśle z ich oprawą, której dokonywa się na miejscu; przez oprawę konserwuje się je najlepiej. Inwentaryzacya robiona pospiesznie i dorywczo bez poznania i rozsegregowania wszystkich aktów byłaby rzeczą chybioną; dlatego potrzeba kilku lat pracy przygotowawczej, aby do dzieła ostatecznie przystąpić. Niedostateczne dotychczasowe pomieszczenie stanowi ciągle wielką trudność, która wzrosła teraz przy pozyskaniu Archiwum senackiego, bo dla nowych zbiorów trzeba było osobny lokal donająć, co dla normalnego toku prac jest ze wszechmiar niekorzystnem. Potrzeba użycia całego budynku na cele Archiwum, uznana jeszcze w r. 1896, kiedy Budownictwo wygotowało plany przebudowy gmachu, a Komisya archiwalna w zasadzie je przyjęła, okazuje się obecnie z każdym dniem coraz bardziej naglącą.

Dyrekcya Archiwum poczyniła również starania, aby uzyskać na r. 1900 osobny fundusz na wydawnictwo źródeł archiwalnych. Przez taką pracę bowiem uwydatnia się dopiero znaczenie naukowe Archiwum i przygotowuje materyały do historyi Krakowa.

Do tego celu zmierza także Towarzystwo miłośników historyi i zabytków Krakowa, którego wydawnictwom Archiwum trwałej użycza pomocy; w przeważnej części opierają się one zresztą wprost na materyałach, z Archiwum wydobytych.

W r. 1899 ukazały się pod redakcyą prof. Dra Stanisława Krzyżanowskiego dwa tomy Rocznika krakowskiego.

Tom II. z 42 rycinami w tekście i 3 tablicami w chromotypii obejmuje następujące prace:

1. Łuszczkiewicz Władysław: Najstarszy Kraków na podstawie badania dawnej topografii.
2. Kutrzeba Stanisław: Historya rodziny Wierzynków.
3. Chmiel Adam: Dawne wyroby nożowników krakowskich i znaki na nich.
4. Zubrzycki Jan: Krakowska szkoła architektoniczna XIV w.
5. Tomkowicz Stanisław: Przyczynek do historyi Szkotów w Krakowie i w Polsce.
6. Sternschuss Adolf: Godła domów krakowskich.
7. Wyspiański Stanisław: Witraże dominikańskie.
8. Krzyżanowski Stanisław: O sejmikowaniu mieszczaństwa krakowskiego.

Tom III. z 23 rycinami w tekście i 4 tablicami statystycznemi obejmuje następujące prace:

1. Tomkowicz Stanisław: Włosi kupcy w Krakowie w XVII i XVIII wieku.
2. Kutrzeba Stanisław: Finanse Krakowa w wiekach średnich.
3. Łuszczkiewicz Władysław: Dawny romański kościół św. Wojciecha na podstawie własnych zdjęć i badań.
4. Chmiel Adam: Z herbarza mieszczańskiego (herby Foxów).
5. Kutrzeba Stanisław: Ludność i majątek Kazimierza w końcu XIV stulecia.

Biblioteka krakowska objęła następujące zeszyty:

10. Władysław Łuszczkiewicz: Wieś Mogiła (z 17 illustracyami).
11. Władysław Łuszczkiewicz: Sukiennice (z 6 tablicami).

Nadto ukazały się inne prace o Krakowie:

Chmiel Adam: Materyały sfragistyczne.

— Cechy miasta Krakowa.

St. Tomkowicz: Z dziejów obyczajów mieszczaństwa krakowskiego w XVII w. *(Bibl. Warsz.)*,

a w drukującej się pod redakcyą prof. Dra Maryana Sokołowskiego i prof. Dra Stanisława Krzyżanowskiego „Tece Grona konserwatorów Galicyi zachodniej“ ogłosili: Dr. Stanisław Tomkowicz — Napisy domów krakowskich; p. Julian Pagaczewski — Kościół św. Mikołaja i kościół św. Tomasza z 15 rycinami w cynkotypii i 2 tablicami w heliograwurze.

Dziennik podawczy Archiwum liczył w 1899 r. 99 numerów, wydano 13 odpisów wierzytelnych i 12 wyjaśnień urzędowych.

Kredyt **400** zła. na dalsze urządzenie Archiwum obrócono w zupełności na roboty introligatorskie.

Z kwoty **50** zła. na wydatki kancelaryjne zakupiono materyałów i przyborów piśmiennych za 28 zła. 96 ct.; 21 zła. 04 ct. obrócono na drobne wydatki.

Kredyt **100** zła. użyto na powiększenie biblioteki.

Nowy kredyt **300** zła. na zakupywanie zabytków do przyszłego Muzeum historycznego miejskiego użyto na cel wskazany.

Dochód z opłat archiwalnych administrowany osobno w myśl § 21 stat. arch. wynosił w 1899 r. 29 zła., pozostałość z 1898 r. 9 zła. 60 ct., razem 38 zła. 60 ct., na zakupno książek dopłacono 16 zła. 38$^1/_2$ ct., na zaabonowanie wydawnictw śląskiego czasopisma historycznego 7 zła. 11 ct., razem 23 zła. 49$^1/_2$ ct., pozostaje na 1900 r. 15 zła. 10$^1/_2$ ct. = 30 koron 21 h.

Rachunki i kwity przedstawia się Magistratowi, podpisane przez dwóch członków Komisyi archiwalnej.

W Krakowie, dnia 2 stycznia 1900 r.

Dr. Stanisław Krzyżanowski.

Powyższe Sprawozdanie przyjęła Komisya archiwalna na posiedzeniu w dniu 1 maja 1900 r. i uchwaliła przedłożyć Radzie miasta z wnioskiem o przyjęcie go do wiadomości.

